

Sr. JOSEFO GARZÓN RUIZ

Advokato

Prezidanto de la Grupo kaj Konsulo esperantista
de San Fernando (Cádiz).

L'Ā SUNO

HISPANA *

ENHAVO: Pri reformoj en Esperanto.—Neniamaniere.—Sciigoj.—Anoncoj.

Pri reformoj en Esperanto

En la lasta tempo inter la Esperantistoj kuris la famo, ke mi intencas «reformi Esperanton». Tiu ĉi famo, kiu povas fariĝi tre danĝera, estas absolute malvera. Mi neniam intencis arbitre reformi la lingvon, ĉar tio ĉi ne sole estus pereiga por nia afero, sed mi havas por tio ĉi eĉ nenian moralan rajton. De la tempo, kiam mi, antaŭ 18 jaroj publikigis la «Aldonon al la Dua Libro», Esperanto ĉesis aparteni al mi,—ĝi apartenas de tiam al la tuta mondo esperantista, kaj mi neniam intencis malsaĝe repostuli por mi ian majstran rajton kiun nun mi reprovizi *ne povas*, ĉar sur la fundamento, kiun mi donis, multaj aliaj homoj jam tre multe konstruis kaj laboris. Oni scias, ke de la momento, kiam mi en la jaro 1889 fordonis mian mastrecon, mi neniam permesis al mi fari propravole en la lingvo ian eĉ plej malgran-

Respecto á reformas en Esperanto

Ultimamente entre los esperantistas ha corrido la voz de que yo intentaba «reformar el Esperanto». Esta versión, que puede llegar á ser muy peligrosa, es absolutamente inexacta. Yo nunca he intentado reformar arbitrariamente la lengua, porque esto no sólo sería destructor para nuestro asunto, sino porque no tengo para ello ni siquiera autoridad moral. Desde que, hace 18 años, publiqué la «Aldono al la dua libro», el Esperanto dejó de pertenecerme—perteneció desde entonces á todo el mundo esperantista,—y yo nunca he intentado con imprudencia reclamar para mí ningún derecho de maestro que ahora ya *no puedo volver á procurar*, porque sobre el fundamento que dí, otras muchas personas ya han construido y trabajado muchísimo. Es sabido que, desde el momento en que en

dan ŝanĝon. Se mi ne faris tion ĉi ĝis nun, tiam pli mi ja certe neniam ekdezirus fari tion ĉi nun post la Bulonja Deklaracio (kiun mi ja donis *propravole*), post miaj longatempaj pripensitaj klarigoj en la Antaŭparolo al la «Fundamento de Esperanto» kaj post la fondo de la «Lingva Komitato», al kiu mi *propravole* fordonis ĉiun aŭtoritatecon en la aferoj de la lingvo. Sekve, konante mian agadon kaj mian rilaton al Esperanto en la daŭro de 20 jaroj, la Esperantistoj povas esti *tute trankvilaj*: mi neniam surprizos ilin per ia arbitra ŝanĝo en la lingvo, por kiu mi, simile al ĉia alia Esperantisto, jam de longe havas nenian rajton; neniam mi altrudos al ili mian personan deziron; kaj se eĉ mi volus iam freneze fari tian senrajtan kaj pereigan faron, ĉiuj Esperantistoj povas kontraŭmeti al mi la Bulonja Deklaracion kaj diri: «ni ne permesas».

Ne! Neniam mi havis kaj neniam mi havos la intencon proprajuĝe reformi Esperanton. La kaŭzo de la malĝusta famo pri la «reformoj» estas jena:

Jam antaŭ longe mi trovis, ke oni povus enkonduki en Esperanton kelkajn plibonigojn per vojo *natura, sen reformoj, sen ia rompadado de la lingvo*. Tiu ĉi sendanĝera kaj natura vojo estas la vojo de «neologismoj kaj arĥaismoj» pri kiu mi parolis en la Antaŭparolo al la «Fundamento de Esperanto». Mi ellaboris en la lastaj jaroj tabelon da neologismoj, kiun mi intencis prezenti al la esploro de la Lingva Komitato.

Seĉ antaŭ ol prezenti mian projekton al la Lingva Komitato, mi ĝin prezentis private al kelkaj Esperantistoj, kaj tiam mi baldaŭ konvinkigis, ke la malsameco de la opinioj estas tiel grandega kaj interkonsentigi inter si la diversajn opiniojn estas tiel malfacilege, ke eĉ la plej senkulpa vojo de neologismoj povus nin enmeti en tre grandan danĝeron. Tial

el año 1889 entregué mi propiedad, nunca me he permitido, por mi voluntad, hacer en el idioma ni la más pequeña modificación. Si no lo he hecho *hasta hoy*, tanto menos, en verdad, desearía nunca hacerlo *ahora*, después de la Declaración de Boulogne (que desde luego *di por propia voluntad*), después de mis muy pensadas explicaciones en el prólogo de «Fundamento de Esperanto» y después de la fundación del «Comité de la Lengua», al cual por propia voluntad cedí toda autoridad en los asuntos del idioma. Por consecuencia, conociendo mis hechos y mi proceder en lo concerniente á Esperanto durante 20 años, los esperantistas pueden estar *completamente tranquilos*: yo nunca les sorprenderé con ningún arbitrario cambio en la lengua, porque al igual que cualquier otro esperantista, ya desde hace tiempo no tengo ningún derecho; nunca les impondré mi deseo personal; y si alguna vez quisiera locamente cometer tal hecho injusto y funesto, todos los esperantistas podrían oponerme la Declaración de Boulogne y decir: «no lo permitimos».

¡No! Nunca he tenido ni tendré la intención de modificar el Esperanto por propio juicio. La causa de lo que se dice injustamente respecto á reformas es la siguiente:

Ya hace tiempo encontré que se pueden llevar al Esperanto algunas mejoras por vía *natural, sin reformas, sin descomposición de la lengua*. Este camino natural y sin peligro es el camino de los «neologismos y arcaísmos», respecto al cual hablé en el prólogo al «Fundamento de Esperanto». Yo he compuesto en los últimos años una tabla de neologismos que me había propuesto presentar al estudio del Comité de la Lengua.

Pero antes de presentar mi proyecto al Comité de la Lengua, lo presenté privadamente á algunos esperantistas, y entonces pronto me convencí de que la diferencia de opiniones era tan inmensa, y aunar las diversas opiniones entre ellos tan extraordinariamente difícil, que hasta el más inofensivo camino de neologismos podría colocarnos en gran peligro. Por

post tre longa korespondado kaj priparolado (por kiu mi eĉ speciale veturis Parizon kaj Bruselon) mi fine decidis *forĵeti* mian projekton. Sekve mia projekto de neologismoj, pri kiuj multaj Esperantistoj aŭdis sub la tute malĝusta nomo de «reformoj», nun *ne* estos prezentita al la Lingva Komitato. Mi atendoj kun ĝi, ĝis venos tempo pli oportuna kaj ĝis ni havos plenan certeton, ke parolado pri neologismoj jam ne povas kaŭzi inter la Esperantistoj ian konfuzon aŭ malpacon.

Sed se pri *neologismoj*, kiuj, nenio ŝanĝante nek rompante, prezentas por la lingvo nenian danĝeron, mi pli aŭ malpli frue eble ankoraŭ reparaolos,—pri *reformoj* ni absolute *neniam* devas paroli (almenaŭ ĝis la tempo, kiam nia lingvo havos plenan leĝdonan sankcion de la registaroj). Dudek jaroj de nia praktika laborado montris, ke Esperanto tre bone taŭgas por ĉio, kion ni bezonas, kaj ke la vojo, kiun ni iras, estas bona; ni gardu do nin de ĉia tro frutempa deflankiĝo, antaŭ ol Esperanto atingis tute plenan venkon! Ĉar per serĉado de plibono, pri kiu ni fantazias, ni povus facile perdi la bonon, kiun ni posedas.

Nia ŝipo estas nun en la mezo de la maro! Ĝi iras bone kaj ĝi naĝas bonorde al sia celo. Tial ni gardu nin fari kun ĝi iajn eksperimentojn kaj elvoki malpacon inter la ŝipanoj en la mezo de la maro! Ni atendu, ĝis la ŝipo venos al la haveno!

Ne pro obstineco, ne pro malamo al progreso kaj ne pro aŭtora amo al mia verko mi tion ĉi parolas. Mi esperas, ke la amantoj de reformoj tion ĉi komprenos kaj ili oferos siajn personajn gustojn kaj opiniojn por la bono de nia afero. Se troviĝos tiaj malkontentuloj, kiuj ne volas tion ĉi fari aŭ kiuj obstine restas ĉe sia opinio, ke mi eraras, ke mi estas tro malkuraĝa kaj ke la bono de Esperanto nepre postulas reformojn, mi petas ilin, ke ili prezentu sian proponon ne al mi,

eso, después de larga correspondencia y conversación (para lo cual hasta hice un viaje especial á París y Bruselas) decidí, por fin, *abandonar* mi proyecto. Por lo tanto, mi proyecto de neologismos, de los cuales muchos esperantistas han oído hablar bajo el injusto nombre de «reformas», ahora *no* será presentado al Comité de la Lengua. Esperaré hasta que llegue tiempo más oportuno y hasta que tengamos certeza completa de que hablar de neologismos no puede causar entre los esperantistas ninguna confusión ni discordia.

Pero si respecto á *neologismos*, que por no cambiar ni deshacer nada, ningún peligro presentan para la lengua, es posible que yo vuelva á hablar más ó menos pronto,—en cuanto á *reformas*, en absoluto no debemos hablar *nunca* (al menos hasta llegado el tiempo de que nuestro idioma obtenga una completa sanción legal de los gobiernos). Veinte años de nuestro continuo trabajo práctico demuestran que el Esperanto es perfectamente útil para todo lo que necesitamos, y que el camino por donde vamos es bueno; guardémonos, pues, de todo temprano desvío, hasta que el Esperanto alcance el completo triunfo. Porque por buscar la mejora de que fantaseamos, podríamos fácilmente perder el bien que poseemos.

¡Nuestro buque está ahora en alta mar! Va bien, y nada ordenadamente hacia su destino. Por lo tanto, guardémonos de hacer con él experimentos y de suscitar disturbios entre los tripulantes en medio del mar. ¡Esperemos á que el buque llegue al puerto!

No por obstinación, no por odio al progreso y no por cariño de autor á mi obra digo esto. Espero que los amantes de reformas lo comprenderán y sacrificarán sus gustos y opiniones personales por el bien de nuestra causa. Si hay descontentos que no quieren hacerlo, ó que obstinadamente persisten en su *opinión* de que yo me equivoco, de que *soy* poco atrevido y de que el bien del Esperanto exige indefectiblemente reformas, les pido que no me presenten á mí su pro-

sed al la Lingva Komitato. De mia flanko mi promesas, ke, kvankam mi ĉiam diros al la Lingva Komitato mian opinion kaj ĉiam penados per admonoĵ deteni ĝin de ĉiu danĝera aŭ neĝustatempa paŝo, mi tamen ĉiun bonorde ekzamenitan kaj leĝe voĉdonitan decidon de la Komitato ĉiam akceptos sen protesto.

LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF ¹.

posición, sino al Comité de la Lengua. Por mi parte prometo que, aun cuando siempre diré al Comité de la Lengua mi opinión, y siempre procuraré con exhortaciones evitarle todo peligroso y temporáneo paso, sin embargo, toda decisión ordenadamente examinada y legalmente votada por el Comité, la aceptaré siempre sin protesta.

LÁZARO LUDOVICO ZAMENHOF ¹.

Neniamaniere

La esperanta revuo «Tra la mondo» proponis en sia septembra numero, la jenan problemon: Trovi kunmetita vorto kiu enhavos, kiel eble plej multe, da aliaj vortoj legeblaj seninterrompe, de maldekstre al dekstre.

En la nombro de Januaro diras «Tra la mondo» ke, la plej longa vorto sendita estas «neniamaniere», en kiu oni kalkulas dekok vortojn. Ne aldonas ĝi kiujn dekokajn vortojn estas la enhavitaj en la solvanta; kaj mi kredas ke estas kurioze montri ilian (laŭ mia erarebla elserĉado), por vidigi la genia konstruado, kaj la riĉeco da formoj, kiu oferdonas la lingvo internacia, kiu malmultaj da eroj. Jen la dispartigo de tia kunmetita vorto, en la sekvanta skemo:

Vorto 1.^a Ne.—*Literoj* 1 kaj 2.—*Signifo*, maljesa adverbo: kontraŭa de jes.

Vor. 2.^a Ni.—*Lit.* 3 k. 4.—*Sig.*, per-

¹ Ni prenas el numero de «Revuo» de tiu ĉi monato tiun ĉi gravegan deklaron de D-ro Zamenhof.

Okaze lia letero al S-ro Seynaeve pri kongresoj es. perantistaj ni diris en nia kvina numero (Februaro 1904).

«LA SUNO HISPANA konfirmas sian senkondiĉan submeton al la aŭtoritato, ankaŭ netuŝebla, de nia kara majestaro D-ro Zamenhof, kaj faras uzon kun granda ĝojo el tiu ĉi favora okazo por sciigi al ĉiuj ke ĝi «neniam» okupos sin pri «reformoj» au «plibonigoj», kies nuna diskuto alportas tre grandan malutilon al la triumfo de nia afero.»

Dum nia publikigado ni daurigis ĉiam en nia celo kaj hodiaŭ ni promesas same fari en lo estonteco.

De ninguna manera

La revista esperanta «A través del mundo» propuso en su número de Septiembre el siguiente problema: Encontrar la palabra compuesta que contenga el mayor número posible de otras palabras legibles consecutivamente de izquierda á derecha.

En el número de Enero, dice «A través del mundo» que la más larga palabra remitida es «de ninguna manera», en la cual se calculan diez y ocho palabras. No añade cuáles son esas diez y ocho palabras contenidas en la solucionadora; y creo que es curioso manifestarlas (según mi tal vez equivocada investigación) para hacer ver la genial construcción y la riqueza de formas de ofrece la lengua internacional con reducidos elementos. He aquí la desmembración de tal palabra compuesta en el siguiente esquema;

Palabra 1.ª Ne (no).—*Letras* 1 y 2.—*Significado*, adverbio de negación: el contrario de sí.

Pal. 2.ª Ni (nosotros-as).—*Let.* 3 y 4.

¹ Del número de este mes, de «Revuo», tomamos esta importantísima declaración del Dr. Zamenhof.

Con ocasión de su carta al Sr. Seynaeve, referente á Congresos esperantistas, dijimos en nuestro núm. 5. (Febrero de 1904):

«LA SUNO HISPANA reitera su incondicional sumisión. á la autoridad, también intangible, de nuestro querido maestro, y aprovecha con gran gocejo esta ocasión propicia para manifestar á todos que «nunca» se ocupará de «reformas» ó «mejoras», cuya discusión actual ocasiona grandísimo perjuicio al triunfo de nuestra causa.»

Durante nuestra publicación hemos continuado en nuestro propósito, y hoy prometemos hacer lo mismo en el porvenir.